

УДК 351.84

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ

Гребень С.Є.

*аспірант, ПрАТ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
м. Київ, вулиця Фрометівська, 2, 02000, Україна,
тел.: (068)-420-79-12, e-mail.: cvetikus77@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0432-9132, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-51-105-111>*

THE MODERN STATE OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND ITS FINANCING

S. Greben

*postgraduate student, PJSC "Interregional Academy of Personnel Management",
Kyiv, str. Frometivska, 2, 02000, Ukraine,
tel.: (068)-420-79-12, e-mail.: cvetikus77@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0432-9132, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-51-105-111>*

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан розвитку вищої освіти в Україні та джерел її фінансування. Проаналізовано розміри видатків зведеного бюджету України на вищу освіту та проведено їх порівняння з загальною сумою видатків та розміром валового внутрішнього продукту. Проведено аналіз динаміки кількості закладів вищої освіти України, який показав їх зменшення як в цілому, так і за різними формами власності. Вивчено динаміку кількості студентів закладів вищої освіти України за формами навчання. Досліджено співвідношення між кількістю прийнятих на початковий цикл навчання та кількістю випущених студентів закладів вищої освіти в Україні, в тому числі й по закладах вищої освіти III - IV рівнів акредитації. Систематизовано основні наслідки зменшення контингенту студентів для закладів вищої освіти, які призводять до зменшення кількості ставок для викладачів, зменшення обсягів фінансування та їх реорганізацію чи закриття. Досліджено основні джерела фінансування вищої освіти в цілому та у закладах вищої освіти III - IV рівнів акредитації. З'ясовано, що співвідношення між бюджетним та комерційним фінансуванням змінилось у бік переважання державного фінансування здобуття освітніх послуг, що пов'язано, з одного боку, зі зменшенням кількості вступників, а, з іншого – із зниженням платоспроможності населення та його здатності витратити кошти на отримання освіти. Встановлено основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні, які полягають в зниженні частки бюджетного фінансування у співвідношенні з ВВП; зниженні кількості вступників до ЗВО, в тому числі й до ЗВО III - IV рівнів акредитації для здобуття вищої освіти; зменшенні кількості осіб, які вступають у порівнянні з тими, які випускаються; зниженні обсягів фінансування здобуття освіти не лише за рахунок коштів держави, а й за рахунок юридичних та фізичних осіб тощо.

Ключові слова: освіта, заклад вищої освіти, контингент студентів, джерела фінансування.
Формул: 0, рис.: 3, табл.: 10, бібл.: 3

Anotation. The article analyzes the current state of development of higher education in Ukraine and sources of its financing. The analysis of the expenditures of the consolidated budget of Ukraine for higher education and their comparison with the total amount of expenditures and the size of the gross domestic product have been analyzed. An analysis of the dynamics of the number of institutions of higher education in Ukraine has been carried out, which showed their decrease both in general and in different forms of ownership. The dynamics of the number of students of institutions of higher education of Ukraine by the forms of study was studied. The correlation between the number of students admitted to the initial cycle of studies and the number of graduated students of higher education institutions in Ukraine, including higher education establishments of III - IV accreditation levels, was researched. The main consequences of reducing the contingent of students for higher education institutions are systematized, which leads to a reduction in the number of rates for teachers, a decrease in funding amounts and their reorganization or closure. The main jellies of the higher education of higher education in general and higher education institutions of III - IV accreditation levels were investigated. It was clarified that the relation between budget and commercial financing has changed in the direction of the predominance of state financing of obtaining educational services, which is connected with one duplicate, with a decrease in the number of admissions, and, on the other hand, with a decrease in the solvency of the population and its ability to spend money on getting education. The main tendencies of the development of higher education in Ukraine, which are the reduction of the share of budget financing in relation to gross domestic

product, are established; reduction of the number of admissions, including to institutions of higher education of III-IV levels of accreditation for higher education; reducing the number of people who step in compared with those that are produced; reducing the amount of funding for education not only at the expense of the state, but also at the expense of legal entities and individuals, etc.

Key words: education, institution of higher education, student contingent, sources of financing.

Formulas.: 0; fig.: 3; tabl.: 10, bibl.: 3

Постановка проблеми. Сучасна освіта відіграє суттєву роль в становленні кожної людини при формуванні духовності, розумінні та пізнанні людиною свого існування, нагромадженні нею професійних знань, навичок, мотивації до подальшого самовдосконалення.

Порівнюючи освіту України на етапі становлення незалежності та сьогодні, доцільно вказати на суттєві зміни, яких вона зазнала в питаннях якості, формах викладання, практичній орієнтованості тощо [1].

Реформування освіти, яке проводилось в останні роки, не завжди було ефективне, оскільки не змогло розробити ефективний механізм її фінансування на державному, місцевому та недержавному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам освіти у своїх працях приділяли увагу такі вітчизняні фахівці: В. Андрущенко, В. Базилевич, Д. Богиня, Т. Боголіб, Я. Болюбаш,

В. Воронкова, Н. Верхоглядова, В. Вознюк, Г. Дмитренко, В. Журавський, Т. Ілляшенко, С. Каламбет, І. Каленюк, В. Кремень, В. Крижно, О. Луцій, О. Мармаза, С. Ніколаєнко, І. Новікова, М. Степко, Т. Оболенська, А. Павленко, Г. Педченко, В. Пожуєв, Т. Решетілова, А. Таркуцяк, О.Телетов та ін. Однак у сучасних умовах розбудови економіки знань аналіз ринку освітніх послуг потребує поглибленого висвітлення.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у вивченні сучасного стану розвитку вищої освіти в Україні та джерел її фінансування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Конституції України визначено, що держава забезпечує доступність та безоплатність освіти в державних та комунальних навчальних закладах. Проте, в державному бюджеті щороку закладається занадто низький рівень її фінансування (табл. 1).

Таблиця 1

Видатки зведеного бюджету України на вищу освіту у 2000 - 2017 роках

	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
на освіту – всього, в т.ч.	7085,5	26801,8	79826,0	114193,5	129437,7	177755,7
у % до загальних видатків	14,7	18,1	21,1	16,8	15,5	16,8
у % до ВВП	4,2	6,1	7,4	5,7	5,4	5,2
на вищу освіту	2 285,5	7 934,1	24 998,4	30 981,8	35 233,6	38 681,1
у % до загальних видатків	4,7	5,7	6,6	4,6	4,2	3,7
у % до ВВП	1,3	1,8	2,3	1,6	1,5	

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Не дивлячись на те, що в абсолютному виразі сума витрат зведеного бюджету України на освіту щороку зростає, її частка становить близько 30% від загальної суми витрат, та близько 5% від ВВП, що свідчить про фінансування лише поточних потреб та відсутність перспективного фінансування розвитку ЗВО.

Такі зміни у фінансуванні призводять до зменшення кількості закладів вищої освіти, яке відбувається через їх об'єднання (злиття) або закриття (табл. 2).

Так, за період з 2010 р. по 2018 р. кількість всіх видів освітніх закладів зменшилась на 152 од. або на 23%. При цьому зменшення закладів вищої освіти відбувалось на 41 од. (14%), в т.ч. по ЗВО державної та комунальної власності – на 19 од. (9%) та приватної власності – на 22 од. (30%).

На сьогодні в Україні функціонує 289 закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації, і спостерігається тенденція до їх зменшення (рис. 1).

Таблиця 2

Аналіз динаміки кількості закладів вищої освіти України

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Кількість закладів освіти-усього, од.	813	805	785	767	664	659	657	661
у тому числі за формами власності								
державною та комунальною	637	633	619	609	520	525	527	533
приватною	176	172	166	158	144	134	130	128
Кількість ЗВО III-IV рівнів акредитації-усього, од.	330	326	316	309	277	288	287	289
у тому числі за формами власності								
державною та комунальною	231	227	220	218	197	208	209	212
приватною	99	99	96	91	80	80	78	77

Джерело: складено автором на основі [2-3]

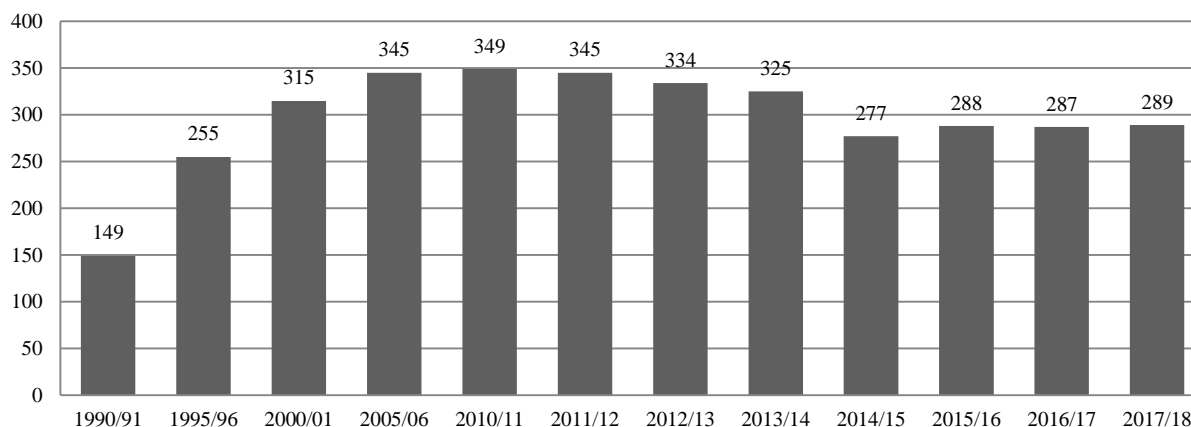

Рис. 1. Кількість ЗВО III-IV рівня акредитації за 1990–2018 н.р.

Джерело: складено автором на основі [2]

Не менш важливою причиною зниження кількості ЗВО є зменшення контингенту студентів (табл. 3).

Порівняння кількості студентів у 2017/2018 н.р. та 2010/2011 н.р. вказує на його зниження в цілому на 57% (879546 осіб), в т.ч. за денною формою навчання – на 35%, за вечірньою – на 175% та заочною – на 1,16%.

Здійснюючи порівняння кількості студентів, прийнятих на початковий цикл навчання, та випущених студентів закладів вищої освіти, було встановлено, що щороку це співвідношення стає все більше (табл. 4)

Таблиця 3

Аналіз динаміки кількості студентів закладів вищої освіти України

Форми навчання	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
денна	1509049	1403249	1352150	1309592	1153293	1141291	1140100	1119061
вечірня	8887	7665	6586	5555	4797	3822	3312	3225
заочна	900175	835449	747438	677735	531136	460157	443342	416279
усього, осіб	2418111	2246363	2106174	1992882	1689226	1605270	1586754	1538565

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таблиця 4

Співвідношення між кількістю прийнятих на початковий цикл навчання та кількістю випущених студентів закладів вищої освіти в Україні

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Кількість прийнятих на навчання - усього, осіб ¹	506486	409541	427874	428356	361110	323064	313856	323577
у тому числі за формами навчання								
денною	371584	282293	317294	315569	279632	263713	255095	260188
вечірньою	1602	1274	1091	876	804	500	423	472
заочною	133300	125974	109489	111911	80674	58851	58338	62917
Кількість випущених з ВНЗ - усього, осіб ²	636291	609033	595251	560381	484482	447418	386668	421131
у тому числі за формами навчання								
денною	346345	336900	330716	321807	293553	272977	239268	262769
вечірньою	2906	2912	2675	2324	1695	1619	1438	1301
заочною	287040	269221	261860	236250	189234	172822	145962	157061

¹Прийнято осіб на початковий цикл навчання (без тих, що прийняті для продовження навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

²Випущено фахівців (без тих, що закінчили відповідний цикл навчання, зокрема бакалаврат, та продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Так, рис. 2 більш наглядно демонструє щорічне зниження контингенту студентів, що призводить до зменшення кількості ставок для викладачів, зменшення обсягів фінансування ЗВО та, як наслідок, їх реорганізацію чи закриття. Однаково важливим це питання є для як для державних, так і для недержавних навчальних закладів.

За останні п'ять років кількість випускників ЗВО значно перевищує кількість прийнятих на перший курс навчання, у середньому на 34 %, на відміну від початку ХХІ ст. Така тенденція є, безперечно, наслідком демографічної кризи та відтоку абітурієнтів і студентів за кордон.

Аналіз співвідношення між кількістю прийнятих на навчання та кількістю випущених студентів закладів вищої освіти України III - IV рівнів акредитації доводить попередні висновки про негативну тенденцію до зниження контингенту студентів (табл. 5).

Вивчення кількості студентів на 10 тис. населення України показало, що досить

значна його частка навчається у закладах вищої освіти, в тому числі й III - IV рівнів акредитації (табл. 6).

Станом на 2017–2018 н.р. контингент студентів на 10 тис. населення країни становив 363 особи, що на 46% менше, ніж у 2010–2011 н.р. Такі дані засвідчують зменшення здобувачів вищої освіти і зменшення фахівців із відповідними кваліфікаціями в майбутньому.

Диверсифікація джерел фінансування вищої освіти та зменшення державного замовлення на окремі спеціальності поступово призводить до збільшення обсягів фінансування освіти за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб (рис. 3).

Найбільша частка у фінансуванні освіти у 2010/2011 н.р. – це кошти фізичних осіб (понад 50%), що засвідчує стабільно високий попит на вищу освіту, зумовлений платоспроможністю населення й законодавчо затвердженим правом державними ВНЗ надавати платні послуги (табл. 7).

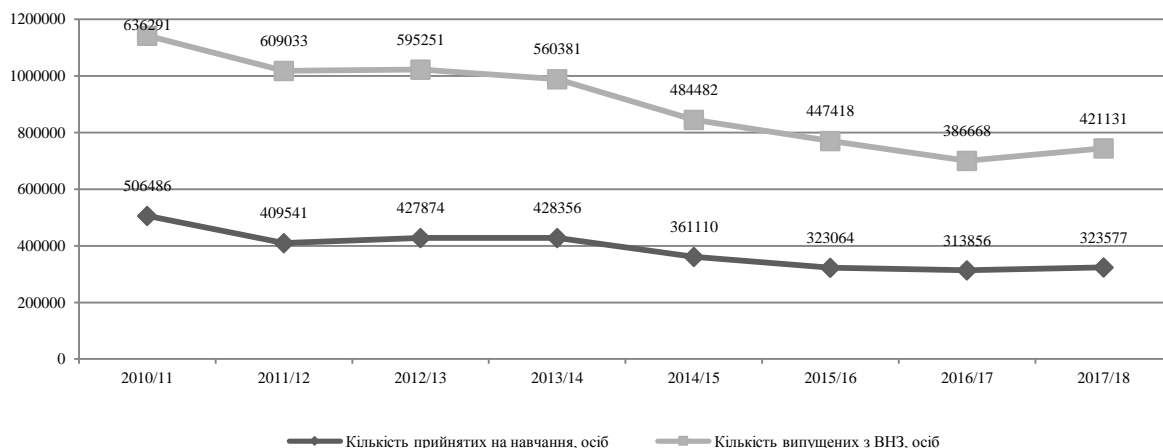

Рис. 2. Аналіз вступу й випуску студентів ВНЗ України за 2010-2015 рр.

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таблиця 5

Співвідношення між кількістю прийнятих на навчання та кількістю випущених студентів закладів вищої освіти України III - IV рівнів акредитації

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Кількість студентів - усього, осіб	2066667	1899138	1770311	1673287	1437955	1375160	1369432	1329964
Кількість прийнятих на навчання - усього, осіб	381362	307316	331164	337420	291647	259904	253217	264448
Кількість випущених з ВНЗ - усього, осіб	528875	515032	505420	471717	405392	374028	318681	359901

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таблиця 6

Кількість студентів на 10 тис. населення

	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Всі ЗВО	557	519	488	463	393	375	372	363
ЗВО III - IV рівнів акредитації	476	439	410	389	335	322	321	314
У % до загальної кількості	85%	85%	84%	84%	85%	86%	86%	87%

Джерело: складено автором на основі [2-3]

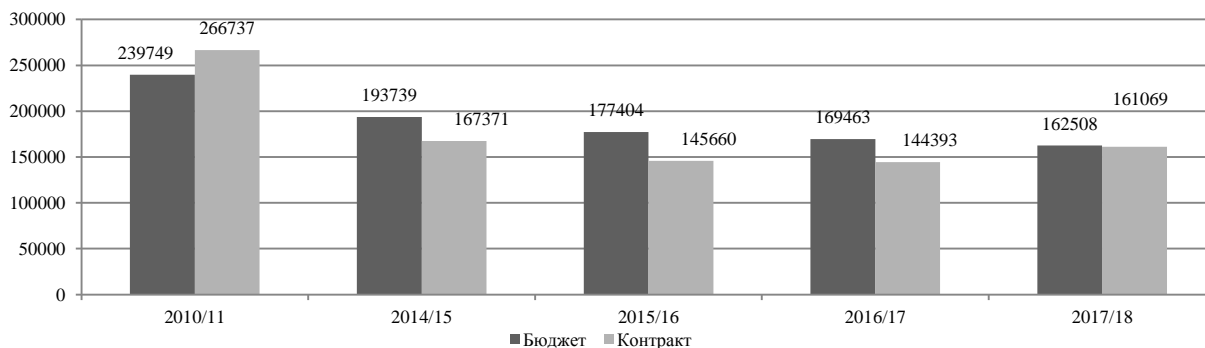

Рис. 3. Структура чисельності студентів ВНЗ III-IV ступенів за джерелами фінансування їх навчання, 2010-2018 рр., тис. осіб

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Проте, у 2017/2018 н.р. таке співвідношення змінилось у бік переважання державного фінансування здобуття освітніх послуг, що пов'язано, з одного боку, зі зменшенням кількості вступників, а, з іншого – із зниженням платоспроможності населення та його

здатності витратити кошти на отримання освіти. Вивчення джерел фінансування освіти серед вступників ЗВО III - IV рівнів акредитації показало аналогічну тенденцію до зниження частки контрактників (табл. 8).

Таблиця 7

Кількість прийнятих на навчання студентів до ЗВО на початковий цикл за джерелами фінансування їх навчання

Джерела фінансування	2010/11		2014/15		2015/16		2016/17		2017/18	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Державний бюджет, ос.	212894	42,0	171882	47,6	156872	48,6	149710	47,7	142434	44,0
Місцевий бюджет, ос.	26855	5,3	21857	6,1	20532	6,4	19753	6,3	20074	6,2
Кошти юридичних, ос.	1021	0,2	779	0,2	782	0,2	712	0,2	504	0,2
Кошти фізичних, ос.	265716	52,5	166592	46,1	144878	44,8	143681	45,8	160565	49,6
Усього, ос.	506486	100	361110	100	323064	100	313856	100	323577	100

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таблиця 8

Кількість прийнятих на навчання студентів до ЗВО III - IV рівнів акредитації на початковий цикл за джерелами фінансування їх навчання

Джерела фінансування	2010/11		2014/15		2015/16		2016/17		2017/18	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Державний бюджет, ос.	170616	44,8	147502	50,5	134194	51,6	126839	50,0	121495	45,9
Місцевий бюджет, ос.	3360	0,9	2615	0,9	2864	1,1	2776	1,1	3186	1,2
Кошти юридичних, ос.	941	0,2	763	0,3	765	0,3	651	0,3	492	0,2
Кошти фізичних, ос.	206445	54,1	140767	48,3	122081	47,0	122951	48,6	139275	52,7
Усього, ос.	381362	100	291647	100	259904	100	253217	100	264448	100

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Аналізуючи статистичні дані, можна констатувати, що станом на 2017–2018 н. р. кількість студентів, які вступали на навчання на різні спеціальності до ЗВО України, становила 323,577 тис. осіб, а саме: за кошти бюджету держави – 162,508 тис. осіб (50,22 %) і за кошти фізичних осіб – 161,069 тис. осіб (49,78 %).

Вважаємо, що структура здобувачів вищої освіти за джерелами фінансування навчання розподілена майже пропорційно. Аналіз динаміки контингенту студентів за відповідними джерелами фінансування навчання засвідчив, що за період з 2010–2018 н. р. кількість студентів, які навчаються за кошти юридичних та

фізичних осіб, знизилася значно більше (на 79,4 %), ніж кількість студентів, які навчаються за кошти державного й місцевих бюджетів (на 34,26 %), причиною є зменшення доходів домогосподарств, коливання курсів валют, інфляція та інші негативні чинники.

Аналогічна ситуація спостерігається і серед джерел фінансування навчання студентів ЗВО III - IV рівнів акредитації (табл. 10). Структурно контингент студентів за джерелами фінансування навчання протягом останніх п'яти років змінювався й починаючи з 2014–2015 н. р. й по теперішній час майже досяг рівнозначності 50/50 %.

Таблиця 9

Кількість студентів ЗВО за джерелами фінансування їх навчання

Джерела фінансування	2010/11		2014/15		2015/16		2016/17		2017/18	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Державний бюджет, ос.	926396	38,3	751123	44,5	732018	45,6	732949	46,2	684685	44,5
Місцевий бюджет, ос.	91006	3,8	82118	4,9	79446	4,9	73610	4,6	73083	4,7
Кошти юридичних, ос.	8624	0,4	10370	0,6	10236	0,6	9624	0,6	7057	0,5
Кошти фізичних, ос.	1392085	57,5	845615	50,0	783570	48,9	770571	48,6	773740	50,3
Усього, ос.	2418111	100	1689226	100	1605270	100	1586754	100	1538565	100

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таблиця 10

Кількість студентів ЗВО III - IV рівнів акредитації за джерелами фінансування їх навчання

Джерела фінансування	2010/11		2014/15		2015/16		2016/17		2017/18	
	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
Державний бюджет, ос.	798571	38,6	663194	46,1	649225	47,2	652935	47,7	608625	45,8
Місцевий бюджет, ос.	14486	0,7	12201	0,8	14722	1,1	12317	0,9	12944	1,0
Кошти юридичних, ос.	8374	0,4	10223	0,7	9520	0,7	9227	0,7	6968	0,5
Кошти фізичних, ос.	1245236	60,3	752337	52,4	701693	51,0	694953	50,7	701427	52,7
Усього, ос.	2066667	100	1437955	100	1375160	100	1369432	100	1329964	100

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Висновки. Отже, здійснене дослідження уможливило встановлення тенденцій розвитку вищої освіти в Україні, які полягають в зниженні частки бюджетного фінансування у співвідношенні з ВВП; зниженні кількості вступників до ЗВО, в тому числі й до ЗВО III - IV рівнів акредитації для здобуття вищої освіти; зменшенні кількості осіб, які ступають у порівнянні з тими, які випускаються; зниженні обсягів фінансування здобуття освіти не лише за рахунок коштів держави, а й за рахунок юридичних та фізичних осіб тощо.

Література:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-19 (поточна редакція). Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. Режим доступу <http://www.http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 24.02.2018).

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим

доступу: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 24.02.2018).

3. Інформація щодо фінансування освіти і науки в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzheth/informaciya-shhodo-finansuvannya-osviti-i-nauki-vukra%D1%97ni/> (дата звернення: 24.02.2018).

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 r. №2145-19 (potochna redaktsiia). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2017. – № 38-39. Rezhym dostupu <http://www.http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (data zvernennia: 24.02.2018).

2. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: www.ukrstat.gov.ua (data zvernennia: 24.02.2018).

3. Informatsiia shhodo finansuvannya osvity i nauky v Ukraini [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzheth/informaciya-shhodo-finansuvannya-osviti-i-nauki-vukra%D1%97ni/> (data zvernennia: 24.02.2018).

Стаття надійшла до редакції 05.09.2018 р.